

De situatie lijkt zich te herstellen

Dassen in Drenthe

Dennis Wansink

In de zomer van 1992 verscheen een aanzet voor een beschermingsplan voor de das in Drenthe. Daarmee was Drenthe een van de laatste provincies die overging tot het opstellen van een beschermingsplan, zoals omschreven in het dassenbeheersbeleid uit 1984 van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Het kwam bijna te laat. Er werd veel gestroopt in Drenthe en één belangrijke burcht was reeds verlaten. Nu, een jaar later, lijkt de situatie zich te herstellen en heeft het ministerie aan een student van de Milieukunde opleiding te Deventer gevraagd een concrete invulling te geven aan het beschermingsplan.

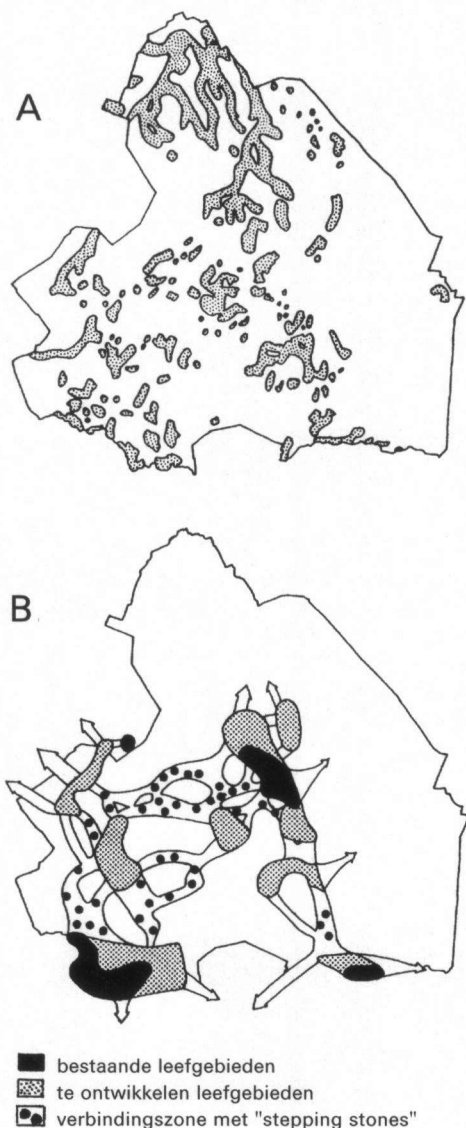

Een typisch dassenleefgebied in Drenthe: de boswachterij Hooghalen
Foto Dennis Wansink.

In Drenthe hebben waarschijnlijk nooit veel dassen *Meles meles* geleefd. Aan het begin van deze eeuw was hun verspreiding beperkt tot de rand van het Drents Plateau en het dal van de Drentse A (Wiertz & Vink 1986). Ook nu bevinden zich daar nog enkele geïsoleerde, maar bewoonde burchten. Sinds een aantal jaren bevinden zich bovendien twee kleine populaties in Midden-Drenthe en in het dal van de Reest.

Gezien de geïsoleerde ligging van deze populaties is het verbazingwekkend dat in Drenthe nog steeds dassen leven. Aan de andere kant vraag je je af waarom ze niet op meer plaatsen voor-

komen, want veel gebieden voldoen op het eerste gezicht aan de eisen die dassen aan hun leefgebieden stellen. Figuur 1 geeft een beeld van de mogelijk voor dassen geschikte gebieden in Drenthe. De figuur is samengesteld aan de hand van een analyse van de burchtlokatie, die sinds 1960 in Drenthe bekend zijn. In totaal zijn 72 burchtlokatie onderzocht. Het bleek dat de Drentse dassen hun burchten voornamelijk bouwen in bossen, zowel naald- als loofbos, op de niet extreem droge, lemige tot leemarme zandgronden. In de directe nabijheid van deze burchten liggen landbouwgronden en kleinschalige, struktuurrijke biotopen, waaronder graslanden, struwelen, ruigten en houtwallen. Deze combinatie van biotopen is in

Figuur 1.
 A. Geschikte leefgebieden voor dassen in Drenthe.
 B. Beleidsplan Drentse das.

Drenthe vooral te vinden op het grensgebied van de beekdalen en de hogergelegen zandgronden en rivierduintjes. Binnen de provincie voldoen vele plaatsen aan deze beschrijving. Waarom vestigen de dassen zich hier dan niet?

Geleidelijke uitbreiding

Om te beginnen is het mogelijk dat geen dispersie (wegtrekken van jonge dieren) optreedt. Met andere woorden, jonge dassen die hun familie verlaten zouden zich niet buiten de bestaande populaties wagen om een nieuw leefge-

bied te zoeken. Dit blijkt allerm minst het geval. Jaarlijks worden dassen buiten de twee populaties waargenomen of doodgerekend. De plaatsen waar de dassen gezien of gevonden worden blijken bovendien samen te vallen met de gebieden uit figuur 1. Het is dus niet zo dat de dassen de potentiële leefgebieden niet (kunnen) bereiken.

Om zich blijvend in deze gebieden te vestigen moet echter nog aan een andere voorwaarde worden voldaan. Er moeten ook dassen van het andere geslacht aanwezig zijn. De kans dat een mannetje en een vrouwtje tegelijkertijd een geschikt leefgebied bereiken en elkaar ook nog aanvaarden, is erg klein. Dat blijkt wel uit de moeite die het kost om uitgezette dassen (mannetjes en vrouwtjes) op de plaats van uitzetting te houden. Zo heeft de helft van de elf dassen die het afgelopen jaar bij Ommen zijn uitgezet het gebied alweer verlaten (mond. med. Jaap Mulder). Ook Müskens & Broekhuizen (1993) concluderen aan de hand van verkeersslachtoffers en terugvangsten van getoeteerde dassen dat de mobiliteit van de Nederlandse dassen hoog is, maar dat vestiging vooral plaatsvindt daar waar reeds dassen leven. De situatie in Drenthe blijkt in dit opzicht niet anders te zijn. De burchten waar zich de afgelopen jaren blijvend nieuwe dassenfamilies gevestigd hebben liggen allemaal binnen of aan de rand van de twee bestaande populaties. Uitbreiding van het areaal vindt dus zeer geleidelijk plaats. De populatie in het Reestdal is een goed voorbeeld. Deze populatie vindt haar oorsprong in de boswachterij Staphorst. Geleidelijk aan heeft deze populatie zich uitgebreid naar het noorden. De opmars stuit momenteel op de Rijksweg Meppel-Hoogeveen en de Hooogeveensche Vaart, zodat de uitbreiding nu in oostelijke richting verloopt.

Het areaal dat door de populatie in Midden-Drenthe bezet wordt, is de laatste tien jaar nauwelijks veranderd. Zeer waarschijnlijk is dit te wijten aan de intensieve stroperij die tot in de jaren tachtig plaatsvond. In 1989 werden bij vijf burchten sporen van stroperij gevonden, bestaande uit klemmen, vergiftigd fruit en zelfs een traangasgranaat. De intensieve surveillances door medewerkers van Staatsbosbeheer hebben hier een eind aan gemaakt en de verlaten burchten worden nu weer door dassen bewoond.

Bron: IBN-Arnheim.

sen doodgereden. Er worden zelfs zoveel dassen doodgereden dat het niet uitgesloten is dat de uitbreiding hierdoor wordt belemmerd. Jonge dassen zouden het gebied niet behoeven te verlaten, omdat er altijd wel een burcht leeg staat waarvan de bewoner kort geleden in het verkeer is omgekomen.

Het is goed mogelijk dat een aantal van de potentiële leefgebieden in figuur 1 om deze reden niet door dassen bewoond wordt. Landschappelijk lijken ze geschikt voor dassen, maar er is te weinig ruimte om zowel voldoende voedsel te vinden als potentiële bedreigingen, zoals verkeerswegen, te mijden. Dit zou betekenen dat het aantal gebieden dat werkelijk geschikt is voor permanente bewoning door dassen kleiner is dan figuur 1 suggereert.

Verbeteringen noodzakelijk

Drenthe vormt een belangrijke schakel tussen de populaties in Midden-Nederland, Friesland en Noord-Duitsland. Het is daarom van belang de Drentse populaties te behouden en zo mogelijk uit te breiden.

Uit het voorgaande bleek dat niet precies bekend is waarom de dassenstand in Drenthe zich niet uitbreidt. Het argument dat de potentiële leefgebieden onbereikbaar zijn voor dassen gaat in ieder geval niet op. De oorzaak moet eerder gezocht worden in de kwaliteit van de leefgebieden of de afstand tussen de leefgebieden, of beide. Bij kwaliteit gaat het dan om de afwezigheid van voldoende voedsel en de aanwezigheid van bedreigende factoren zoals stroperij en verkeer. Afstand speelt in zoverre een rol, dat de kans dat een mannetje en een vrouwtje hetzelfde leefgebied bereiken kleiner wordt naarmate dat leefgebied verder verwijderd is van een ander leefgebied, waarin reeds dassen wonen.

Voor het behoud van de das in Drenthe is het van essentieel belang dat de kwaliteit van de leefgebieden verbetert, te beginnen met de bestaande populaties. Daarnaast moet de nadruk liggen op het creëren van nieuwe leefgebieden op korte afstand van elkaar, binnen zogenaamde verbindingzones. Het uitzetten van dassen kan dit proces versnellen, maar zoals uit de ervaringen bij Ommen blijkt, moet men dit niet overschatten. Het uitzetten van dassen in bestaande populaties of aan de rand van bestaande populaties

heeft waarschijnlijk een grotere kans van slagen dan het uitzetten van dassen in niemandsland.

Het begin is er

Nu, een jaar na het geven van een aanzet tot een beschermingsplan, zijn de ontwikkelingen voor de Drentse das op macroniveau gunstig. Rijkswaterstaat laat uitzoeken waar in Drenthe voorzieningen nodig zijn voor dassen en andere zoogdieren om rijkswegen levend over te steken. Er is een Dassenwerkgroep Drenthe opgericht, die samen met Staatsbosbeheer de burchten controleert. Het Consulentenschap NBLF geeft een concrete invulling aan het Drentse dassenbeschermingsplan. Tenslotte is een belangrijke burcht in de boswachterij Sleenerzand, aan de rand van de bestaande populatie, weer bewoond. Bovendien worden op 26 oktober 1993 dassen uitgezet in de buurt van Oldeberkoop, halverwege de Friese en de Drentse populaties.

Op microniveau (binnen de bestaande populaties) is nog niets ondernomen. De weg Schoonloo-Elp vormt nog steeds een dodelijke barrière (dit jaar zijn alweer twee dassen doodgereden) en een belangrijk voedselgebied in Midden-Drenthe, de Elperstroom, dreigt te verdwijnen omdat het beheer gewijzigd wordt: geen begrazing meer door koeien, maar een natuurontwikkelingsgebied voor planten.

Literatuur

- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Butter, M., 1990. Dassen, verzuring en regenwormen. Literatuuronderzoek naar de effecten van verzuring op regenwormen en de gevolgen daarvan voor de Nederlandse dassen. Biologie winkel R.U.G., Groningen.
- Müsken, G.J.D.M. & S. Broekhuizen, 1993. Migratie bij Nederlandse dassen *Meles meles*. IBN-rapport 003. Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Wansink, D.E.H., 1992. Van nomade tot kasteelheer. Uitgangspunten voor het beheer van de das in Drenthe. Consulentenschap NBLF Drenthe, Assen.
- Wiertz, J. & J. Vink, 1986. The present status of the badger *Meles meles* in the Netherlands. Lutra 29: 21-53.

Dennis Wansink, Annastraat
3, 6821 EK Arnhem.